

De rector van de VU en alternatieve behandelwijzen

Henk Timmerman

In de *British Medical Journal* (336:545-549) verscheen dit jaar een opvallend verhaal, getiteld 'Effects of acupuncture on rates of pregnancy and live birth among women undergoing in vitro fertilization: systematic review and meta analysis'. De publicatie was niet alleen opvallend vanwege de inhoud, maar ook vanwege het feit dat de senior auteur niemand minder was dan de rector magnificus van de Vrije Universiteit, die zich ook als zodanig liet afficheren. Ik schreef naar aanleiding van het artikel de hieronder staande brief aan de redactie van het VU-weekblad *Ad Valvas*, die de tekst op 13 maart integraal publiceerde.

De rector zou beter moeten weten

Gedurende de jaren tachtig en negentig werd de – Faculteit der Medische Wetenschappen van – VU regelmatig en scherp bekritiseerd vanwege de mogelijkheid die zij haar studenten bood 'punten te verdienen' met het volgen van onderricht in de homeopathie. De faculteit onder leiding van de toenmalige decaan en latere VU-rector Sminia wrong zich in een merkwuurdig verdediging, maar uiteindelijk – in weerwil van Abraham de Geweldige – leidde de aanhoudende kritiek tot het verdwijnen van de homeopathie als VU-vak. Dat was maar goed ook: pseudowetenschappen horen niet op een universiteit!

In het licht van bovenstaande is het hoogst opvallend dat alternatieve benaderingen bij de behandelingen van patiënten weer opduiken aan de VU. Nu gaat het om het anachronisme acupunctuur, het prikken met naalden op bepaalde punten in de huid, waarbij via nooit aangetoonde 'meridianen' informatie naar specifieke organen zou worden gestuurd. Acupunctuur wordt door de aanhangers voor allerlei aandoeningen aanbevolen; enig overtuigend bewijs voor werkzaamheid meer dan van een schijnbehandeling is afwezig,

Niemand minder dan de huidige rector van de VU, Bouter, werkte onlangs mee aan een studie waarmee zou worden aangetoond dat door middel van acupunctuur het succes van IVF-behandeling van naar kinderen verlangende paren, kan worden bevorderd. Het gaat om een publicatie in de *Brit. Med. J.* waarin een zgn. meta-analyse van zeven studies wordt beschreven. Het is opvallend dat Bouter als senior auteur – de andere auteurs zijn werkzaam bij Amerikaanse instellingen – voor zijn affiliatie laat vermelden, 'professor en rector magnificus van de Vrije Universiteit'. Noblesse oblige!

Er is serieuze kritiek op de analyse en deze

Bouter in vol ornaat

is door hetzelfde tijdschrift inmiddels ook gepubliceerd. Buitengewoon bedenkelijk is dat slechts twee van de zeven studies voldoen aan het noodzakelijke criterium 'dubbelblind'; en bij juist deze twee studies werd geen significant resultaat verkregen.

Mogen zulke analyses niet gepubliceerd worden? Natuurlijk wel! Wat is er dan mis? Het volgende. Wetenschappers moeten altijd alert zijn t.a.v. de mogelijkheid van een wetenschappelijke bias. Daar gaat het hier om! Maar er is meer. Publicaties als die waarover het hier gaat, kunnen misleiding in de hand werken, bij patiënten valse hoop wekken. Aan zoiets mag zeker een instelling voor wetenschappelijk onderzoek en onderwijs zoals onze universiteit, niet mee werken. En zeker de 'wetenschappelijke baas' van een dergelijke instelling moet in dezen zeer kritisch zijn.

Serieuze wetenschappers horen zich met serieuze wetenschap bezig te houden; niet met pseudowetenschappen, anders dan in afkeurende zin. En wie heeft binnen een universiteit de taak hierop toe te zien? Juist, de portefeuillehouder wetenschappelijk onderzoek, de rector magnificus dus. Ik hoop dat de rector van de VU zich beter van deze taak gaat kwijten.

Henk Timmerman, Em. Hoogleraar
Farmacochemie

Lees verder op pagina 27

De reactie van de rector werd op 27 maart in *Ad Valvas* gepubliceerd in de vorm van een interview: een redacteur stelde vragen en rector Bouter antwoordde. De vragen waren niet de juiste en raakten niet de essentie van mijn kritiek. De rector kwam er op deze manier veel te gemakkelijk mee weg! De reactie van Bouter was:

Lex Bouter over het verwijt van Timmerman: 'De rector zou beter moeten weten' schreef Henk Timmerman twee weken geleden op de opiniepagina van *Ad Valvas*. Hij wond zich op over het feit dat Lex Bouter senior auteur is van een artikel in de *British Medical Journal* over de effecten van acupunctuur. *Ad Valvas* vroeg Bouter om een reactie.

Meneer Timmerman beticht u van pseudowetenschap en misleiding van patiënten.

Dat vind ik een merkwaardig en onterecht verwijt. Aanleiding is de publicatie van een systematisch review van de effecten van acupunctuur bij in-vitrofertilisatie. Acupunctuur is in deze situatie een ondersteunende behandeling die in de praktijk regelmatig wordt gebruikt. Het artikel laat zien dat het beschikbare onderzoek in de richting wijst van een bescheiden effect. De conclusies zijn terughoudend geformuleerd en van een advies aan patiënten is geen sprake

Een schijnbehandeling zegt Timmerman.

Als je niet gelooft dat het kan werken, kun je anderen daarvan proberen te overtuigen. Dat doet Timmerman. Je kunt ook proberen alle beschikbare effectstudies zo evenwichtig mogelijk in een overzichtsartikel samen te vatten. Dat deed het team dat de betreffende publicatie schreef. Dat is de route van *evidence-based medicine*, de methode waarop de hedendaagse geneeskunde is gebaseerd. Meer iets voor rationele twijfelaars dan voor degenen met in marmer gebeitelde overtuigingen.

Geloof u zelf in acupunctuur?

Over de (on) werkzaamheid van acupunctuur heb ik geen rotsvaste mening. Overigens is naar acupunctuur veel meer fundamenteel onderzoek gedaan dan naar sommige reguliere behandelingen. Mijn bijdrage aan de publicatie is expertise op het gebied van de methoden van literatuuronderzoek. Die zijn *state of the art*. Anders kom je niet in zo'n topblad.

Op één punt moet ik de briefschrijver gelijk geven. De publicatie heeft inderdaad geleid tot een levendige en interessante discussie. Voor iedereen te volgen op *BMJ.com*. Van harte aanbevolen.

Omdat het antwoord van de rector mij niet beviel, stuurde ik vervolgens een tweede brief met de volgende inhoud:

Prikkelende acupunctuur

Omdat de reactie van rector Bouter op mijn opmerkingen (in *Ad Valvas* van 13 maart) over een publicatie waarvan hij de senior auteur is, in de rubriek 'Vraag en antwoord' is gepubliceerd (27 maart) en omdat de gestelde vragen niet de kwintessens van mijn kritiek omvatten, stel ik zelf nog enkele punten aan de orde.

● In het artikel worden zeven publicaties geanalyseerd; slechts twee zijn er dubbelblind en juist die twee laten geen significant resultaat zien. In de *BMJ*-publicatie staat: 'It seems unlikely that a woman's knowledge of whether or not she was receiving acupuncture would affect her ability to become pregnant'. Dit is voor wetenschapper een gotspe: de betekenis van 'dubbelblind' wordt gewoonweg ontkend! In het jongste nummer van het in ons land gezaghebbende *Geneesmiddelenbulletin* staat hierover: 'De hoogste categorie van wetenschappelijk bewijs (ofwel 'level of evidence') in het geval van interventieonderzoek vormt het gerandomiseerde, en indien mogelijk dubbelblinde, onderzoek of meta-analyse van dergelijke onderzoeken'. Dat in het onderzoek waarover het hier gaat 'dubbelblind' mogelijk is, bewijst de betreffende publicatie zelf.

Het zou interessant zijn de mening van de rector over deze materie te weten. Dit is daarom ook interessant omdat het beschreven onderzoek, naar ik aanneem, betrekking heeft op zijn werk in het EMGO, het VU-instituut waaraan hij eerder leiding gaf. En juist dit instituut heeft zich opgeworpen in een ZonMw-programma beoefenaren van alternatieve methodieken enige vaardigheid bij te brengen op het gebied van goed onderzoek doen. ZonMw kreeg in 2006 voor dit programma de Kackadorisprijs van de Vereniging tegen de Kwakzalverij.

● Het is jammer dat de rector niet ingaat op mijn vraag waarom hij zich in de *BMJ*-publicatie liet vermelden als Rector van de VU. Dit is toch zo ongebruikelijk dat er een reden voor moet zijn?

● Mijn commentaar was volgens de rector 'merkwaardig en onterecht'. Hoe zo merkwaardig? En waarom onterecht? Pas als op mijn echte vragen wordt ingegaan zou zo'n kwalificatie eventueel gemaakt mogen worden,

Henk Timmerman

Deze tweede brief werd niet door *Ad Valvas* gepubliceerd; bij navraag werd gemeld dat de tekst voor commentaar aan de rector was gestuurd. En toen bleef het stil.

Ik deed nog een poging en schreef onder andere:

In mijn afscheidscollege in 2002 merkte ik op dat ik mij gedurende mijn VU-periode enkele keren had geschaamd voor 'mijn' universiteit, waarbij ik doelde op de misstand die destijds bestond: studenten medicijnen konden studiepunten verdienen door colleges homeopathie te volgen. Mede door initiatieven van de VtdK, verdween die mogelijkheid. Er is nu een nieuwe reden voor schaamte. De huidige

rector bevordert de alternatieve behandelwijzen. Leest u maar in een recente publicatie van *the Cochrane Collaboration*. De rector van de VU wordt geprezen voor zijn 'long-term and dedicated support of the CAM Field' (CAM staat voor Complementary and Alternative Medicine).

Ad Valvas reageerde niet. Is er sprake van censuur? Meer voor de hand ligt te veronderstellen dat de rector geen goede verdediging weet te vinden. Zijn ontkenning van de betekenis van dubbelblind onderzoek met de voor leken misleidende verwijzing naar *evidence based* is een universiteit onwaardig. ●

● Kort ●

Ledenwerving

Een ieder die een nieuw lid aanmeldt, krijgt het nu al klassieke *Dwaalwegen in de geneeskunde. Over alternatieve geneeswijzen, modeziekten en kwakzalverij* (462 pagina's!) thuisgestuurd. ●

Over het aantal geregistreerde homeopathische geneesmiddelen

Het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen (CBG) heeft enige tijd geleden haar jaarverslag over 2006 gepubliceerd. Hierin meldt zij onder andere het volgende: het CBG heeft in 2006 honderd en vijftig nieuwe homeopathische producten ingeschreven, waardoor er eind 2006 3667 homeopathische producten zijn

geregistreerd. In totaal waren er toen 12.256 producten (geneesmiddelen) in de handel, die door het CBG goedgekeurd zijn. Hieronder zijn ook 65 homeopathische producten, die voornamelijk in de antroposofische geneeswijze worden gebruikt en als 'antroposofisch geneesmiddel' gelabeld worden. Het blijkt dat het CBG nog meer dan duizend aanvragen voor registratie van homeopathische geneesmiddelen heeft ontvangen. Zoals bekend, worden de niet-reguliere geneesmiddelen alleen op veiligheid en niet op werkzaamheid beoordeeld. In het jaarverslag wordt ook gemeld dat er een begin gemaakt is met de beoordeling van homeopathische diergeneesmiddelen wat betreft hun veiligheid voor de mens. ●

D.O.E. Gebhardt